

onduidelijkheid : we vonden geen enkel schriftelijk bewijs terug, maar zowel Maurits Van Haegendoren als René Walgrave vertelden ons dat de afschaffing er wel degelijk kwam enkele weken voor de bevrijding. Ze relativeerden dit verbod onmiddellijk door er aan toe te voegen dat de bezetter op dat moment te zwak stond om nog effectieve controle uit te oefenen en dat de scouts goed voorbereid waren om - indien nodig - min of meer klandestien verder te werken. Plaatselijk kreeg de scoutswerking soms wel een werkverbod opgelegd. Zo legden de scouts te Roeselare alle scoutsactiviteiten stil in opdracht van de plaatselijke bevelhebber⁹³.

Werking van de plaatselijke groepen.

In deze periode legden verschillende groepen hun activiteiten stil. In Antwerpen en Leuven ontbond men sommige groepen. Dit had niets te maken met het eventueel Duits verbod - want dan zou het bevel algemener opgevolgd zijn - maar wel met de bombardementen van de Geallieerden die vanaf 1944 frekwent voorkwamen. Soms werd het scoutslokaal beschadigd en vele ouders hielden hun kinderen uit veiligheidsoverwegingen thuis. Het was in deze omstandigheden dat sommige groepen alle activiteiten stop zetten.

Een voorafbeelding van wat ons land te wachten stond, kreeg het op vijf april 1943 toen een eerste groot bombardement plaats vond te Mortsel en waarbij vele tientallen mensen omkwamen. Onmiddellijk na de ramp kwamen een massa hulpacties op gang. Hierbij sloten de Vlaamse scouts, die geld en kledingstukken ophaalden, aan⁹⁴. De Duitsers grepen deze gelegenheid aan om te wijzen op het afschuwelijke en het onzinnige van deze Amerikaanse terreuractie die eigenlijk gericht was op de Duitse Erlafabrieken in de buurt. Ironisch genoeg hadden deze - in tegenstelling tot de bevolking - weinig te lijden gehad van de Amerikaanse aanval. Enkele maanden later stelden de Amerikanen de uitschakeling van het Belgische en Noordfranse spoorwegnet tot doel. Zo zou meteen de Duitse bevoorrading aan banden gelegd worden. Door deze plannen bevond elke stad, waar een knooppunt van het spoorwegnet was, zich in gevaar want de Amerikanen gebruikten de methode van het tapijtbombardement. Hierdoor

93 Gesprek R. WALGRAVE, 18/X/89 - Gesprek VH, 10/VII/89 - *Leidersblad*, II-III/45, XVI jg., nr. 2, p. 36 - *Scouting op het OLV-college*, p. 46 - *Mémorial...*, p. 35 - R. BONTE, *op.cit.*, p. 79 - *Scouting in Landen*, g.p.

94 Verslag betreffende dienstbetoon, XI/43 en VVKS, D. Mechelen : belangrijke mededelingen (NSA, PDN) - *Leidersblad*, I/45, XVI jg., nr. 1, p. 8 - R. WALGRAVE, *Documenten...*, p. 79 - D. BREMS, *op.cit.*, p. 32 en p. 53 - CORBEAU BATAILLEUR, *op.cit.*, p. 23 - H. VERBIST, *Histoire de la première Louvain. Cinquantenaire*, Leuven, 1963, p. 21.

trof men de omgeving van het spoorwegnet zonder exakt te weten waar de bommen zouden vallen ⁹⁵.

Het volgend jaar vonden een hele reeks luchtaanvallen plaats. Kortrijk was aan de beurt op 26 maart 1944. In april 1944 waren onder andere Hasselt, Leuven, Brussel, Merelbeke, Melle, Zwijnaarde, Gentbrugge en Mechelen het doelwit. De meimaand was rampzalig voor Brugge, Leuven, Tienen, Aarschot, Lokeren, Antwerpen en Mechelen. Sommige steden kregen meer dan één bombardement te verduren. De volgende maanden waren onder andere Kortenberg, Bertem, Tienen, Mechelen, Leuven, Gent en Sint-Michiels (Brugge) aan de beurt. De angst en de paniek overheersten. Niemand wist op voorhand of het een groot of een klein bombardement zou worden. Vele mensen die in strategisch belangrijke steden woonden organiseerden hun dagelijks leven in schuilkelders ⁹⁶.

Bij de hulpverlening die opgestart werd, verleenden de scouts ook hun medewerking. Gouwkommissaris Van Gulck benadrukte dat met de hulpverlening niet moest gewacht worden tot wanneer er een bericht van hogerhand kwam. De oudere verkenners en leiders dienden zich zo vlug mogelijk naar de plaats van de ramp te begeven. Ter plaatse zou wel duidelijk worden wie de leiding kon waarnemen. De scouts werkten samen met het Rode Kruis, Winterhulp, andere werken van dienstbetoon en allerlei vrijwilligers. Geleidelijk aan gaf de verbondsleiding wel richtlijnen over de reddingsakties. Deze handelden over de te jonge hulpverleners die men moest verwijderen, eventueel door hen een estafettedienst te laten verzorgen. Men praatte ook over de veiligheid van de vrijwilligers. Het was belangrijk te weten dat de VVKS-verzekering niet instond voor eventuele ongevallen. Dit belette niet dat de leiding de jongens stimuleerde om - met inachtnaam van de nodige veiligheidsmaatregelen - hulp te verlenen ⁹⁷.

Naast deze nieuwe vorm van hulpverlening bleef men nog steeds verder doen met het dienstbetoon dat al traditioneel begon te worden. Zo zette men de organisatie van kolonies en speelpleinen verder. Noodgedwongen reorganiseerde men de hulpverlening. Er was immers meer werk voor minder personen. Dit kwam omdat enerzijds meer groeperingen een beroep deden op de Vlaamse scouts en omdat anderzijds minder scouts beschikbaar waren. Sommigen waren in Duitsland tewerkgesteld, anderen waren ondergedoken om aan deze tewerkstelling te ontsnappen en nog anderen zaten in het verzet. Om zo weinig mogelijk

95 J. NECKERS, *De bevrijding*, Antwerpen-Amsterdam, 1984, p. 7, p. 10 en p. 11.

96 *Ibidem*, p. 11.

97 VG aan DC's, 15/IV/43 (VAr, PVG, Go1) - Berichten aan de leiders met hogere rang 5, VI/44 en VH aan alle leden, VIII/44 (VAr, PVG, V) - *Leidersblad*, I/45, XVI jg., nr. 1, p. 8-10 - D. BREMS, *op.cit.*, p. 32 - G. TILKIN, *op.cit.*, p. 111.

de krachten te versnipperen, werkten de scouts samen met andere jeugdorganisaties in het "Katolieke Dienstbetoon in dienst van het volk".

In het kader van deze krachtenbundeling centraliseerde VVKS de activiteiten binnen de beweging⁹⁸. Zo verwachtte het verbond dat de groepen geen nieuwe plaatselijke voorstellen deden en dat ze zelf geen kontakten legden met de centrale instanties van Winterhulp, Caritas Catholica, SKK en andere organisaties. Deze kontakten zouden via het verbond gebeuren. Op die wijze kon VVKS naar buiten toe optreden als één korps. De praktische uitwerking van de dienstverlening decentraliseerde men: de groepen verleenden dus zoveel mogelijk hulp in de eigen buurt. De organisatie van vakantiekampen bereikte een hoogtepunt in 1943. De kinderen van krijgsgevangenen en de 30.000 jongens en meisjes waar Winterhulp zich om bekommerde werden door scouts begeleid. De poging om een scoutskolonie op te richten voor de verzwakte leden kende wegens organisatorische problemen geen succes. Men bracht deze scouts dan onder in de kampen van Winterhulp en SKK. Niet alleen op deze manier trachtten de scouts de verzwakte kinderen te helpen. Ze verleenden ook steun aan de werken "Boerenhulp aan stadskinderen" en "Kinderen in Openlucht", ook het "Werk van de Bisschoppen" genaamd. Beide organisaties probeerden verzwakte stadskinderen een tijdje bij boeren op het platteland onder te brengen. De scouts verleenden hulp door de boeren te overhalen om één of meer kinderen te herbergen. Soms gaven scouts financiële steun door deel te nemen aan geldinzamelingen. Deze kenden echter niet zoveel succes, wat logisch was, gezien de moeilijke tijden die vele mensen doormaakten en gezien het feit dat er geregeld omhalingen voor allerhande vormen van dienstbetoon plaats vonden⁹⁹. Boerenhulp stond ook in voor vijf bestendige kolonies. Vanaf eind 1942 hielpen de scouts mee aan de organisatie hiervan¹⁰⁰.

In 1943 schonk men ook veel aandacht aan de speelpleinwerking van Winterhulp. Deze was belangrijk voor de vorming van de jeugd. De uit de verschillende jeugdbewegingen aangeworven leiders kregen vormingslessen en een opleiding vooraleer ze op een speelplein werden geplaatst. Deze vorming gebeurde door het Technisch Jeugdcentrum geleid door de geestelijke Vermeersch die in zijn taak bijgestaan werd door de VVKS-leider Esgain. Er vonden kursussen plaats te Namen, Luik,

98 Esgain aan leden VR, DB, 25/II/43 en Esgain aan alle groepen: Inlichtingen betreffende dienstbetoon (NSA, PDN).

99 De omhalingen die bestemd waren voor mensen uit de eigen omgeving kenden het meeste succes bvb. de omhaling voor de getroffen van Mortsel.

100 GR van 16/IV/44, VG aan DC's, 22/II/44 en Esgain aan sekretarissen van dienstbetoon, g.d. (VAr, PVG, V) - GR van 19/XII/43 en Engelen aan L's Groot-A'pen, 7/IV/44 (VAr, PVG, Go1) - Gouwmed. 21, 31/XII/43 (NSA, PDN), - *Mémorial...*, p. 34 - R. BONTE, *op.cit.*, p. 79 - L. BIESEMANS, *op.cit.*, p. 59.

Leuven en Mechelen ¹⁰¹. De speelpleinwerking werd zodoende zeer goed uitgebouwd wat belangrijk was voor de volgende zomer, 1944. Wegens de talrijke bombardementen was het dan moeilijk om lange kampen te organiseren. Het zwaartepunt van de hulpverlening aan de kinderen zal zich dan volledig naar de speelpleinwerking verleggen ¹⁰².

De hogere leiding stimuleerde voortdurend al deze vormen van dienstbetoon. Ze oordeelde dat zoveel mogelijk activiteiten in het teken van dienstbetoon moesten staan en dat men alle andere bezigheden moest opschorten als men dringend hulp kon verlenen. In de gouw Antwerpen organiseerde de leiding een ambulance-wedstrijd. Dit was een extra stimulans voor het behalen van het vaardigheidskenteken van ambulancier. Het volgen van een EHBO-kursus raadde men nog steeds aan ¹⁰³.

In de normale scoutsactiviteiten deed de ingreep van de Duitsers door allerhande verboden en belemmeringen zich gelden. Langdurige tentenkampen waren zoals gezegd verboden door de bezetter én door het verbond. Dat raadde de scouts aan om er eventueel pro forma enkele dagen op uit te trekken met een minimum aan leiding zodat men de rest van de leidersploeg in het dienstbetoon kon inschakelen. In 1943 kampeerden nog enkele groepen ondanks de materiële en financiële problemen die hieraan verbonden waren, maar de volgende zomer kwam hier niet veel meer van terecht. Door de bombardementen was het al gevaarlijk te vergaderen, dus zeker om te kamperen. Het verbond stimuleerde wel de geregelde vergaderingen van de groepen.

Ook hier moest de werking aangepast worden aan de richtlijnen van de bezetter. Aangezien er na het invallen van de duisternis niemand nog op straat mocht rondlopen, waren late bijeenkomsten dus verboden. Men vergaderde dan in de vroege namiddag en schonk aandacht aan dienstbetoon en de voorbereiding hierop. Men besteedde daarnaast ook tijd aan de al eerder genoemde binnenactiviteiten zoals knutselen, zingen en toneel ¹⁰⁴.

101 H. HAAG, *op.cit.*, p. 101.

102 Esgain aan leden VR en DB, 25/II/43 (NSA, PDN) - L. BIESEMANS, *op.cit.*, p. 54.

103 Het verbond ging ook akkoord om alle scoutsleden die de vaardigheidskaart van dienstbetoon van de technische dienst van Caritas Catholica ontvangen hadden, ook het vaardigheidskenteken dienstbetoon te geven als erkenning voor de verleende hulp. VR van 7/III/43 en VH aan leiders, V/44 (VAr, PVG, V) - Esgain aan VR en DB, 25/II/43 (NSA, PDN) - Buytaert en Van den Eede aan L's gouw A'pen, g.d. (VAr, PVG, Go1).

104 Onder de mom van een ouderavond vonden soms opvoeringen van liedjes en toneelstukken plaats. De opbrengst daarvan kwam dan weer de hulporganisaties ten goede. Esgain aan L's en VT's in VVKS, Pasen 1942 (VAr, PVG, V) - Groepsleiding 5e Leuven aan ouders, 7/V/44 (NSA, PDN) - D. BREMS, *op.cit.*, p. 42 - CORBEAU BATAILLEUR, *op.cit.*, p. 23 - R. CLEMENT, *op.cit.*, g.p. - *Scouting in Zwijndrecht*, p. 31 - R. BONTE, *op.cit.*, p. 74 - *Zeescouts Antwerpen*, p. 31 - HILLARY ST. GEORGE

Verbondsbeleid.

Het VVKS-verbond besteedde nog steeds veel aandacht aan de leidersvorming. Er vonden dan ook talrijke leiderskursussen plaats¹⁰⁵. De eerste jaarbeurs voor leiders met hogere rang had plaats te Leuven en behandelde de vernieuwing in het verkennen, de voorbereiding van de naoorlogse werking en de functie van de leiders met een hogere rang. In de zomer 1944 was het praktisch onmogelijk om nog leiderskursussen te organiseren. Toch was leidingvorming nog mogelijk. De verbondsleiding stimuleerde de leden om het schriftelijk gedeelte van hun leidersbrevet zelfstandig voor te bereiden aan de hand van modelvragen die men bij de verbondskommissaris kon aanvragen¹⁰⁶.

Men reorganizeerde de werking van de verbondsleiding vanaf eind 1943. Deze werd dan opgesplitst in negen departementen; aan het hoofd van elk van deze deelorganisaties stonden een verantwoordelijke en enkele medewerkers. In het departement "uitrusting" richtte men een aankoopafdeling op die instond voor de spaardienst. Scouts konden vanaf dat moment beginnen sparen. Het geld zou gebruikt worden voor de aankoop van hun persoonlijk uniform van zodra de nodige grondstoffen te verkrijgen zouden zijn. Het verbond hoopte zo een degelijk, goedkoop en gestandariseerd uniform in te voeren na de oorlog. Tijdens de oorlog was er van uniformen uiteraard geen sprake meer. Dit had een zeker voordeel: de groepen konden toen zeer arme jongens aanwerven. Deze waren voor de oorlog niet zelden afgeschrikt door de hoge kosten van een uniform¹⁰⁷.

De reorganisatie rationalizeerde de werking van het verbond, wat niet belette dat het ook in deze periode met heel wat moeilijkheden kreeg af te rekenen. In 1943 dacht Camiel De Neuter er even aan om het ambt van verbondsaalmoezenier neer te leggen omdat het moeilijk te combineren viel met zijn taak als schooldirecteur. Maurits van Haegendoren kon hem tot andere gedachten brengen.

SAUNDERS, *op.cit.*, p. 122-123.

105 1/8-29/8/1943 : hogere leiderskursus; idem: kursus lichamelijke opvoeding; 18/10-1/11/1943 : sociale studiedagen; idem: studiedagen voor stijl en vernieuwing; 5-6/1943: weekend voor distriktleiders; 1/1944 : 1e jaarbeurs voor leiders met hogere rang.

106 VH aan GrL's en GrA's, VII/43 (VAr, PVG, V) - *Archief*, IX/81, III jg., nr. 3, p. 6 - R. WALGRAVE, *Documenten...*, p. 103 - *Handhaaf en bouw*, p. 5 - J. DE MEYER, *Inleiding...*, p. 12 - *Jaarbeurs. De Kluis. 31 augustus-2 september 1945. Verslagboek*, z.p., 1945, p. 3.

107 Sekretariaat voor uitrusting, X/43 en VH aan medeleider van VIII/44 (VAr, PVG, V).

In mei 1943 hevelde men de diensten van het verbondssecretariaat over naar Brussel omdat deze plaats centraler gelegen en dus gemakkelijker te bereiken was dan Antwerpen. Gouwkommissaris Van Gulck probeerde zijn Antwerpse leiders te overtuigen van het nut van deze verhuizing: zo kwam heel het verbondshuis ter beschikking van de Antwerpse gouw en de distrikten wat zeker de werking ten goede zou komen. Hij slaagde er niet in allen te overtuigen, want sommige Antwerpenaren reageerden verbolgen op wat ze beschouwden als een zet van Van Haegendoren.

Dat de verhouding tussen sommige Antwerpse leiders en Van Haegendoren verslechterde, bleek eveneens na de verkiezing van de gouwkommissarissen eind 1943. In Antwerpen herkoos men Van Gulck, zeer tot ongenoegen van de DC's Paul Bareel en Armand De Coninck die een tegenkandidaat hadden voorgesteld. Deze was niet zozeer bedoeld als reactie tegen Van Gulck maar wel om de verbondsleiding en vooral Van Haegendoren te treffen. Zo eiste deze Antwerpse oppositie ook meer Antwerpenaren in de Verbondsraad. De vertegenwoordiging moest aangepast worden aan het ledenaantal per gouw. Antwerpen zou dan de belangrijkste regio worden en dus het grootste aantal raadsleden hebben, want van de 18.000 scoutsleden waren er 7.000 in de gouw Antwerpen aangesloten ¹⁰⁸.

Bij de vernieuwing van het Dagelijks Bestuur in augustus 1944 reageerden aalmoezenier Willem van Cauwelaert en Armand De Coninck ook heftig tegen de benoeming van Jos De Maegd als raadslid van Stijl en Cultuur. De Maegd had, zoals eerder vermeld, na het Franse avontuur in de zomer van 1940 bij Van Haegendoren kritiek geleverd op hun leiding en Van Cauwelaert en De Coninck vonden het totaal ongepast dat zo iemand nu zelf een leidende functie kreeg. Talloze brieven en protesten konden de benoeming van De Maegd niet verhinderen omdat hij verkozen was door de meerderheid van de verbondsraad.

Tenslotte kreeg de verbondsraad af te rekenen met het gerucht dat het aartsbisdom de verbondsleiding en vooral Van Haegendoren afkeurde. Konkrete bewijzen hierover vonden we niet, maar als we de latere negatieve houding van de kardinaal ten opzichte van Van Haegendoren bekijken, lijkt het ons best mogelijk dat Van Roey op dat moment al enige vorm van kritiek had laten horen ¹⁰⁹.

Tegenover de groepen repte de verbondsleiding met geen woord over de moeilijkheden op verbondsniveau wat logisch was omdat ze haar gezag

108 VG aan DC's A'pen, 8/V/43 (VAr, PVG, Go1) - Brief van VH aan DN, 1943 (NSA, PDM).

109 Brief van DN aan Van der Sluiszen van 10/VI/43 en Dossier DN-Van Cauwelaert= 8 brieven (NSA, PDM).

wou bewaren. Ze raadde de groepen aan om niet deel te nemen aan opstootjes en afwijzend te blijven van revolutionaire acties en meningen. Ze benadrukte tenslotte het belang van het contact tussen de verschillende niveaus, de groepsleden en de scouts die in het buitenland verbleven ¹¹⁰.

VVKS en de andere jeugdbewegingen.

Met FSC verliepen de contacten zeer goed. Het vernieuwde statuut van de BPBBSS-associatie werd eind 1943 officieel vastgelegd. De samenwerking verbeterde en bereikte een hoogtepunt in maart 1944 tijdens een verbroederingsweekend op de Kluis. Daar verklaarde de FSC-leiding dat ze in haar eisenstelsel een nieuwe eerste klaseis in verband met staatsburgerlijke vorming had ingevoerd waarin men aandacht besteedde aan de kennis van Vlaanderen en de geschiedenis van de Vlaamse beweging. De Katholieke scoutsassociatie zat wel met één probleem dat voorlopig onopgelost bleef, de benoeming van een geschikte hoofdaalmoezenier. Het was blijkbaar moeilijk om een geestelijke te vinden die de beweging genegen was én die tegelijkertijd door het aartsbisdom aanvaard werd ¹¹¹.

De verhouding met de BSB lag helemaal anders. Op negen april 1943 stopte het BSB-verbond al zijn activiteiten. De BSB-hoofdkommissaris Pierre Depage bracht de leden op de hoogte via een omzendbrief. De plaatselijke groepen en de distrikten konden toelating vragen en verder werken; de hogere niveaus legden de werking stil ¹¹². Met de BSB had men weinig of geen contact meer na negen april. Het IFB was de enige mogelijkheid tot contact want de plaatselijke groepen mochten zonder toestemming van hun verbondsleiding niet samenwerken met BSB-groepen. Men gaf deze toestemming enkel in geval van hulpverlening ¹¹³.

Het was onduidelijk welke rol het IFB na april vervulde. Bleven de BSB-leiders actief in dit Bureau of hadden ze zich daar ook uit teruggetrokken? In juni 1944 kwam er "na overleg tussen FSC, BSB en VVKS" een nieuw statuut van het IFB tot stand. Blijkbaar betrof men de

110 VH aan alle leiders, mei 1944 (VAr, PVG, V).

111 Het zou duren tot in 1945 vooraleer kanunnik Gillet benoemd werd tot HA van de associatie. Hij vervulde die taak tot in 1947. VH aan alle leiders, 25/XII/43 en 1/I/44 en brief van VH aan medeleider van VIII/44 (VAr, PVG, V) - Vergadering CR der BPBBSS-associatie van 7/VII/43 en 21/XII/43 en brief van DN aan Deman, 16/II/44 (NSA, PDN).

112 Enkel de welpenleiding bleef verder werken omdat deze groep minder getroffen werd door de Duitse verordeningen. Zo hadden de acht- tot elfjarigen geen problemen met rekrutering voor het leger, verplichte arbeid en ook andere maatregelen zoals het nachtelijk uitgaansverbod hadden minder effect op de welpenwerking.

113 GR van 5/IV/43 (VAr, PVG, Go1) - Vergadering BPBBSS van 20/V/43 (NSA, PDN) - R. WALGRAVE, *Documenten...*, p. 85-86.

BSB-leiding bij het overleg, wat zeer merkwaardig was omdat al deze leiders toen al uit hun scoutsfunctie ontheven waren.

Na de invoering van het nieuwe statuut verkreeg het IFB de naam van Interfederale Scoutsbond van België. Deze vertegenwoordigde het geheel der Belgische scouting ten opzichte van de staat, de sociale en edukatieve organisaties, de buitenlandse scoutsorganen en derden. Als het ging om specifieke belangen van één van de scoutsverbonden mochten deze zelf onderhandelen, nadat ze de Scoutsbond op de hoogte hadden gesteld van hun initiatief. Via deze Scoutsbond hoopten de drie verbonden in de kwesties die hen allen aanbelangden op te treden als één machtsblok ten overstaan van de andere jeugdbewegingen, om zo hun wensen door te drukken en sterker te staan bij eventuele onderhandelingen over de toekomst van de Belgische jeugd ¹¹⁴.

Aan onderhandelingen was men op dat moment nog lang niet toe. De kontakten met de Nieuwe Orde-jeugdbewegingen bereikten een dieptepunt. De NO-organisaties hadden enkel aandacht voor de scouts als zondebok. Ze beschreven deze beweging als een organisatie die op sterven na dood was omdat de werking volledig aan banden werd gelegd. Van de verzwakking van de vijand moesten de kollaborerende jeugdbewegingen gebruik maken om zelf aan belang te winnen en de doodsstrijd van de scouts te verkorten. Dit kon door de scouts zoveel mogelijk in een slecht daglicht te stellen en door zelf aan ledenwerving te doen. Tegenover deze grootspraak stond de realiteit die weinig rooskleurig was voor de NO-organisaties. Ze waren nooit goed van de grond gekomen, het ledenaantal was en bleef laag en daar kwam de onzekerheid bij over hun toekomst, omdat het op dat moment niet zo vanzelfsprekend meer leek dat de Duitsers de overwinning zouden behalen ¹¹⁵.

Met de KA-jeugdbewegingen verliepen de kontakten beter, al was het onmogelijk om een globaal beeld te geven. Net als in de vorige jaren verschilden de relaties van plaats tot plaats, waarbij men zowel uitstekend samenwerkte als elkaar totaal negeerde of bekonkurreerde. Plaatselijk ontstonden problemen als onder invloed van de parochiale geestelijkheid jeugdbewegingen moesten omgevormd worden. Zowel het veranderen van een scoutsgroep in een patronaat als het omgekeerde zorgde steevast voor ontevredenheid. Het VVKS was zich bewust van het wantrouwen dat in sommige katolieke jeugdbewegingskringen tegen hen heerste. Daarom organiseerde het een leiderskursus voor buitenstaanders om hen met de scoutsbeweging vertrouwd te maken en om de heersende misverstanden uit de weg te ruimen. Sommige buitenstaanders dachten hier anders over

114 Interfederale Scoutsbond van België: statuten, van 27/VI/44 (NSA, *Knipsels* 1940-1948).

115 *Schaarstormers*, 8 grasmaand (NSA, *PDN*) - *De Nationaalsocialist*, 1943, III jg. en 1944, IV jg.

en zagen - waarschijnlijk niet helemaal onterecht - in deze cursus een propagandamiddel voor de padvinderij. De scoutsleiding voelde zich op haar beurt ontgoocheld omdat ze misbegrepen werd.

Naast de vermelde problemen waren er echter ook vormen van samenwerking. Het beste voorbeeld daarvan gaf men in Berlijn waar heel wat Belgische jongeren tewerkgesteld waren en waar de leden van de verschillende katholieke jeugdorganisaties samenwerkten in de "Katolieke Actie van Vlaanderen in Berlijn". Zo hield de VVKS-er Gerard Thomas een toespraak tijdens de massadag die georganiseerd was door KAJ-gewestledenen¹¹⁶.

In de hierboven vermelde periode overheersten conflicten binnen en buiten de beweging. De werking verliep zeer moeilijk. De algemene toestand in België was trouwens weinig rooskleurig. Net als de bevolking keken de scouts hoopvol uit naar de nakende bevrijding.

5. NA DE BEVRIJDING (SEPTEMBER 1944-MEI 1945).

De eerste dagen van september 1944 bevrijdden de Geallieerden België. De Belgische bevolking ontving de bevrijders met open armen. In Antwerpen was de Nationale Koninklijke Beweging (=NKB), waartoe verscheidene scouts behoorden, actief bij de bevrijding van de stad. Voor de bevrijding had deze NKB al de anti-tankversperringen tussen de Antwerpse forten op kaart gebracht. Deze gegevens gaf men door aan de nationale NKB zodat deze beter wist waar de gevaarlijke punten waren die vermeden konden worden¹¹⁷. Ook op andere manieren hielpen de scouts mee waar ze konden. Ze leverden voedsel dat door andere organisaties ter beschikking was gesteld aan de Engelsen en ze traden op als gids. De

116 Brief van VH aan medeleider van VIII/44 (VAr, PVG, V) - Brief van De Pauw aan C van 22/II/44, brief van Deman aan Dierickx van 25/II/44, brief van Van Dun aan DN van 5/III/44, brief van De Handschutter aan DN van 3/VII/44 (NSA, PDM) - Brief van Van Winkel aan Philips van 20/IX/43 (GBIB, PP) - Brief uit Berlijn aan scoutsbroeders van 3/X/43 en VVKS Stuwkracht der KA, 8/IX/43 (NCWOII, PT) - *Leidersblad*, VII/46, XVII jg. nr. 5, p. 139 - F. SELLESLAGH, *De klandestiene KAJ in Duitsland (1942-1944)*, in *Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, X/72, nr. 2, p. 87-114, p. 101. Gelijkwaardig artikel van zijn hand verscheen in F. HUGAERTS (red.), *De K.A.J., haard van verzet (1940-1945)*. *Hun mooiste uur*, Gent, 1989, p. 199-230.

117 *Scouting op het OLV-college*, p. 51 en 53 - H. HAAG, *op.cit.*, p. 74 - L. BIESEMANS, *op.cit.*, p. 56. Deze aktie eiste veel slachtoffers. Bij de scouts alleen al vielen er vijf doden te betreuren. De NKB had tijdens de bezetting een dubbel doel: strijden tegen de bezetter en verdedigen van Leopold III. De NKB toonde zich voorstander van de vestiging van een sterk regime waarin de macht van de koning zou uitgebreid en deze van de partijen zou beperkt worden. R. VAN DOORSLAER en E. VERHOEYEN, *De moord op Lahaut. Het communisme als binnenlandse vijand*, Leuven, 1985, p. 62.

bevolking merkte hen nu duidelijk op want ze haalden hun door de Duitsers verboden uniform opnieuw uit de kast. Fier droegen de scouts hun vaak versleten of te klein geworden uniformen. "De Duitsers waren weg, nu kon de naoorlogse werking beginnen". Deze opmerking zou een algemene misrekening blijken, maar hiervan was niemand zich bewust onmiddellijk na de bevrijding.

De eerste bevrijdingsdagen overheerste naast verbittering en blinde wraak ook een gevoel van vreugde. Op verschillende plaatsen hield men bevrijdingsoptochten waar ook de scouts aan deelnamen. Daar toonden ze aan de hand van spandoeken dat hun idealen verder leefden, dat ze hulp verleenden waar ze konden en dat ze trouw bleven aan God, Kerk, koning en vaderland. De verbondsleiding stimuleerde deze optochten die ze misschien zag als een vorm van propaganda. Ze toonden namelijk aan dat de beweging ondanks alle moeilijkheden de bezetting overleefd had ¹¹⁸.

Naast optochten organiseerde men op vele plaatsen ook een eucharistieviering voor de oorlogsslachtoffers. Hierbij dacht men niet enkel aan de vele doden maar ook aan de talloze anderen die in Duitsland tewerkgesteld waren of er gevangen zaten net als de koning die ook nog niet teruggekeerd was. Over hun toestand was weinig bekend. De bevolking vreesde wel het ergste en deze gevoelens werden nog aangewakkerd toen in het voorjaar van 1945 de eerste berichten over de gruwelen in de concentratiekampen België bereikten via de eerste gevangenen die terug in ons land aankwamen. Terzelfdertijd keerden vele naar Duitsland gevluchte kollaborateurs al dan niet onder dwang naar België terug. Dit leidde tot een heropflakking van het geweld dat zich ook keerde tegen machteloze vrouwen en kinderen van kollaborateurs ¹¹⁹.

Tijdens de eerste bevrijdingsdagen vonden dus talrijke herdenkingsplechtigheden plaats waar de scouts en de andere jeugdbewegingen aan deelnamen. De groepen probeerden een normale werking op te bouwen maar deze pogingen moest men na enkele weken staken. Sommige groepen zagen hun lokalen immers ingenomen worden door de Geallieerden. De Duitsers waren dan wel weg, maar de bevrijders moesten toch ook ergens onderdak krijgen? Andere groepen zagen hun vergaderzalen gedeeltelijk of volledig vernietigd worden door granaten of

---

118 VH: Richtlijnen, VI/44 en Gouwmed. 22 van 7/IX/44 (VAr, PVG, V) - Berichten aan de leiders met hogere rang 7, IX/44 (VAr, PVG, L) - D. BREMS, *op.cit.*, p. 52 en p. 54 - *Zeescouts Antwerpen*, p. 35 - HILLARY ST. GEORGE SAUNDERS, *op.cit.*, p. 128 - R. CLEMENT e.a., *op.cit.*, g.p. - F. PILAET, *op.cit.*, p. 96 - R. BONTE, *op.cit.*, p. 80 - *Scouting in Landen*, g.p. - J. NECKERS, *op.cit.*, p. 60.

119 Berichten 7, IX/44 (VAr, PVG, L) - Gouwmed. 22, 7/IX/44 en Richtlijnen, VI/44 (VAr, PVG, V) - *Leidersblad*, X/44, XV jg., nr. 9, p. 2 - *La répression de l'incivisme en Belgique. Aspects judiciaires pénitentiaire et social*, Brussel, 1945, p. 97-98 - M. GRAMMENS, *Herinneringen aan oorlog en repressie*, Brussel, 1985, p. 52.

door V1- en V2-bommen. Met dit ultieme middel poogden de Duitsers de oorlogskansen te keren. Dit lukte niet, maar deze aanvallen eisten wel een enorme tol aan mensenlevens en materiële schade gedurende de enkele maanden dat sommige Belgische steden zoals Antwerpen erdoor geteisterd werden. Een rechtstreeks gevolg hiervan was dat vele families uitweken naar rustiger streken. Sommige scoutsgroepen in Antwerpen zagen tot negentig percent van hun leden vertrekken. Uiteraard kon in deze omstandigheden ook geen sprake zijn van een normale werking. Men legde de activiteiten stil en de achterblijvers hielpen mee aan allerlei vormen van dienstbetoon¹²⁰.

Na de bevrijding hernam de BSB-leiding de activiteiten. Het eerder gemelde statuut van de ISB kon men dan toepassen. Pierre Graux werd voorzitter en zijn zoon Charles was de sekretaris-schatbewaarder. De hoofdleiding bestond verder uit Antoine Cols, de hoofdkommissaris van de BPBBSS-associatie, Pierre Depage, kommissaris van BSB, Paul Mesureur, kommissaris van FSC en Maurits van Haegendoren, de VC van VVKS. Eén persoon, de internationale kommissaris, vertegenwoordigde de Belgische scoutsbeweging in de Wereldvereniging van de scouts te Londen. Deze kreeg zijn benoeming voor twee jaar en hij zou afwisselend uit één van de drie verbonden verkozen worden. Voor 1945 en 1946 zou de internationale kommissaris een FSC-er geweest zijn die de bijstand kreeg van twee adjunktkommissarissen uit de twee resterende verbonden. Het was niet duidelijk of de eerder vermelde kommissarissen die in het bestuur zetelden deze functie combineerden met die van internationaal vertegenwoordiger.

Het welslagen van de werking van de ISB werd gedeeltelijk bepaald door een maatregel van de wereldorganisatie van de scouts. Deze besliste namelijk na de oorlog dat elk land slechts door één officieel scoutsorgaan mocht vertegenwoordigd zijn. Voor België werd dat de ISB als overkoepelend orgaan van de drie officieel erkende scoutsfederaties.

De kontakten tussen de drie federaties werden door geregelde samenkomsten verstevigd. Het bestuur werkte aan de naoorlogse werking. In de toekomst zou scouting een beweging worden waar alle jongens zich konden thuis voelen. Zowel de katolieke als de niet-katolieke en zowel de Vlaamse als de Waalse jongens konden terecht in één van de drie verbonden. Alle drie de verbonden waren het er over eens dat men hun leden moest vormen tot nederlandstalige of franstalige Belgische burgers. De drie verbonden werkten verder samen voor hun gemeenschappelijke

---

120 Berichten 9, g.d. (VAr, PVG, L) - Buytaert: toestand van scouting in het A'pse, 13/1/45 (VAr, PVG, Go2) - E. FREDERICXK, *op.cit.*, p. 26-27 - L. BIESEMANS, *op.cit.*, p. 63 - *Scouting in Hoboken*, p. 47 - *Mémorial...*, p. 35 - *Gedenkboek Edegem*, g.p.

belangen en ook op het niveau van de groepen liet men alle vormen van samenwerking toe ¹²¹.

Het VVKS-verbond werkte verder aan de spaardienst die in april 1944 was ontstaan. Na de bevrijding waren al een honderdtal groepen aangesloten. Een jaar later was dit aantal bijna verdubbeld. Deze dienst kende tamelijk wat succes tijdens zijn vierjarige werking ¹²². De spaarders kregen in de naoorlogse jaren als eerste de uniformstukken die opnieuw beschikbaar werden. De verbondsleiding streefde naar een standaarduniform wat kaderde in de centralisatiepolitiek die men voerde. Het verbond wilde deze ook tot uiting brengen door het invoeren van een eenvormige verbondshalsdoek. Dit aanvaardden niet alle groepen. Een deel van hen wilde de eigen stadskleuren gebruiken voor de groepsdas. Hierover voerde de hogere leiding talloze discussies zonder tot een consensus te komen ¹²³.

Naast centralisatie bleven ledenwerving en propaganda belangrijke aktiepunten van het verbond. De groepen moesten hieraan veel belang hechten, net als aan de hulpverlening die men ook niet uit het oog mocht verliezen. Het sekretariaat voor propaganda stelde affiches met het

121 Zo hielpen in Antwerpen heel wat VVKS-ers onder de leiding van de BSB-kommissaris Flamand. Deze toonde zich tevreden over het gedrag van de Vlaamse scouts. GR van 12/IX/44 (VAr, PVG, Ge) - Gouwmed. 22, 7/IX/44 en ISB van België (VAr, PGV, V) - Verbondsbestuur van 19/VII/45 (NSA, PDN) - *Leidersblad*, II-III/45, XVI jg., nr. 2, p. 50 - J.S. WILSON, *Scouting round the world*, Londen, 1959, p. 37.

122 Na 1947 vonden we geen gegevens terug in verband met de spaardienst. We vonden ook nergens een mededeling dat deze dienst ophield te bestaan.

123

	<u>1944</u>	<u>1945</u>	<u>1946</u>	<u>1947</u>
Aangesloten groepen	100	180	210	222
Aangesloten leden (ong.)	6057	11750	13000	15000
Gespaarde bedrag dat jaar	287.210 fr.	867.877 fr.	333.256 fr.	275.814 fr.

1945 was duidelijk het piekjaar. 180 groepen (op 254, VH) waren vertegenwoordigd en er werd enorm veel gespaard ten opzichte van de andere jaren. Deze som had nog hoger kunnen liggen maar werd afgeremd door de verbondsraad die besloot dat per persoon maximum 500 frank mocht gespaard worden, een bedrag dat in 1945 door sommige spaarders al bereikt werd. In 1947 leken meer groepen actief dan in 1946 maar van de 222 vermelde groepen hadden er al 27 hun werking opgezegd zodat er na 1945 nog weinig uitbreiding was. We weten niet hoeveel leden tot die 27 groepen behoorden maar het was in elk geval duidelijk dat maximum een 60 % van de scoutsleden tot de dienst toetraden (1945: ongeveer 11.750 op een totaal van ongeveer 20.000 leden). Alg verslag dept. uitrusting, 1947 (VAr, PVG, L) - Schmidt aan hogere leiders, 31/III/45 (NSA, PDN) - *Kampvuur, proefnummer*, I jg., nr. 0, p. 20 - *Leidersblad*, X/45, XVI jg., nr. 7, p. 184 - *Jaarbeurs...*, p. 63.

opschrift "groot verleden, grootere toekomst" ter beschikking. Aanwerven kon men op verschillende manieren. De scouts die met hun familie uitgeweken waren naar veiliger gebieden konden aansluiten bij de plaatselijke scoutsgroep. Als er geen was kon de padvinder op zijn eentje reclame maken voor zijn beweging. Dit laatste klonk veelbelovend op papier maar was praktisch moeilijk uitvoerbaar. In West-Vlaanderen kwamen Nederlandse families toe. De verbondsleiding vond het goed dat men de Nederlandse scouts in de plaatselijke werking inschakelde. De groepsleiding kon tenslotte de leden die in Duitsland tewerkgesteld waren aansluiten. Indien de groep daar geen geld voor had mocht ze hen symbolisch lid maken. Vooral uit dit laatste bleek hoe belangrijk de ledenwerving was. De scoutsleiding wilde immers niet enkel aantonen dat ze de oorlogsjaren overleefd hadden, ze wilde ook bewijzen dat de beweging uitbreiding had kunnen nemen tijdens de bezetting ¹²⁴.

Naast eerder vermelde aktiepunten moest het verbond ook werken aan de moeilijkheden binnen de hogere leiding. Waar het protest tegen het beleid van Van Haegendoren tijdens de bezetting nog onder bedekte termen gebeurde, gaven de personen die niet akkoord waren met de verbondskommissaris nu openlijk uiting aan hun ongenoegen door onder andere de aansluiting van hun groepen bij het verbond voor het scoutsjaar 1944-1945 niet te vernieuwen. Men hoopte zo druk te kunnen uitoefenen op de verbondsraad maar dit had op dat moment weinig zin. De leiders beseften dit zelf en voor eind 1944 waren alle aansluitingen in orde ¹²⁵.

Hun onvrede richtte zich op Van Haegendoren. Ze wilden niet langer onder het bevel staan van iemand die van kollaboratie verdacht werd. De verbondskommissaris moest inderdaad voor het krijgsauditoraat verschijnen waar men hem vragen stelde over onder andere zijn contacten met Hemesath en zijn reis naar Berlijn. Na dit onderzoek klasseerde men zijn dossier zonder gevolg. De niet-scouts spraken Van Haegendoren dus vrij. Binnen de scouts stelde men eveneens een onderzoek in naar de oorlogsaktiviteiten van de VC. Vanaf oktober 1944 ondervroeg de ereraad zowel Van Haegendoren als zijn aanklagers. Deze neutrale elfkoppige commissie, waarin zowel FSC-ers als VVKS-ers zetelden, besloot in het voorjaar van 1945 dat Van Haegendoren misschien onvoorzichtig was geweest door naar Berlijn te gaan, maar dat er zeker geen sprake kon zijn

---

124 De Meyer aan alle leiders, IX/44 (VAr, PVG, L) - Brief van VH aan Monu, g.d. (NSA, PDN) - *Leidersblad*, I/45, XVI jg., nr. 1, p. 27 en IV/45, XVI jg., nr. 3, p. 72 - R. BONTE, *op.cit.*, p. 83 - R. CLEMENT, *op.cit.*, g.p.

125 Drie jaar later zouden sommige Antwerpse groepen opnieuw weigeren aan te sluiten. De afwikkeling van deze zaak behandelen we verder in deel II, hoofdstuk 4 van onze licentiaatsverhandeling (zaak Van Haegendoren).

van kwaad opzet. De andere klachten achtte men onbewezen ¹²⁶. Maurits van Haegendoren ging dus vrijuit en de raad verzocht hem unaniem om al zijn bevoegdheden binnen scouting opnieuw op te nemen. Dit gebeurde, maar niet iedereen was er gelukkig mee. Sommige tegenstanders verklaarden openlijk dat ze op het gepaste moment wel zouden optreden ¹²⁷.

Als reactie op deze negatieve houding wilden andere leiders hun trouw aan de verbondskommissaris tot uiting brengen. Eén van deze Van Haegendoren-aanhangers was de Antwerpse distriktskommissaris Eugène Janssens. Hij deed in oktober 1945 tijdens de Antwerpse gouvraad het voorstel om de wereldorganisatie van de scouts te verzoeken om aan de verbondskommissaris de "Zilveren Wolf" te overhandigen. Dit op één na belangrijkste internationale scoutskenteken kende men toe aan personen die een uitzonderlijke rol speelden in de ontwikkeling van scouting in hun land. Binnen de verzamelde gouvraad waren er vier strekkingen. De distriktsaalmoezenier pater Mertens vond het voorstel goed en dadelijk uitvoerbaar als blijk van vertrouwen in het beleid van de verbondskommissaris. E.H. Dockx, een andere scoutsaalmoezenier ging akkoord met het voorstel, maar wilde het voorlopig laten rusten. Paul Bareel vond het moment ongeschikt "zonder de verdienste van Van Haegendoren te onderschatten" en Armand De Coninck vond het voorstel totaal misplaatst. Na een geheime stemming bleek dat een meerderheid gewonnen was voor het voorstel, maar dat er te weinig stemmen waren voor de onmiddellijke uitvoering ¹²⁸. Men schoof het initiatief op de lange baan en uiteindelijk zette men het niet door ¹²⁹.

---

126 Gedetailleerde bespreking volgt in het eerder vermelde deel II, hoofdstuk 4 van onze licentiaatsverhandeling.

127 De hele zaak sleepte nog verder aan tot in 1948 toen Maurits van Haegendoren zijn ambt als VC neerlegde. Brief van X aan de HC van 13/X/44 (NSA, PVH) - CB BPBSS-associatie van 22/II/44, Verbondsbestuur van 19/VII/45 en VH aan medeleiders, 16/II/45 en 5/III/45 (NSA, PDN).

128 De stemming verliep strikt geheim omdat het een persoon betrof. Van de 14 gouvraadsleden waren er 10 aanwezig. De 4 afwezigen hadden geen volmacht tot stemming gegeven. Resultaat: a: Wordt het voorstel gedaan? ja 8, neen 1, neutraal 1. b: Wanneer wordt het voorstel gedaan? nu 5, later 3, neutraal 2. a heeft de meerderheid (8 op 14), b niet. Alhoewel a aanvaard werd kon het niet uitgevoerd worden omdat het afhankelijk was van het niet aanvaarde voorstel b. GR van 14/X/45 (VAr, PVG, Go2).

129 GR van 31/III/46 (VAr, PVG, Go2) - In maart 1946 deelde men het initiatief mee aan VV Van den Abeele. Deze beschouwde het voorstel als inopportuun gezien de omstandigheden. De initiatiefnemer E. Janssens was akkoord met het uitstel, maar DC J. Van Roy vroeg een tweede stemming. Hieruit bleek dat een meerderheid, gewonnen was voor uitstel (7 later, 3 nu, 3 neutraal). De Zilveren Wolf werd in 1937-1938 door Baden-Powell uitgereikt aan de leiders van de drie scoutsverbanden die zetelden in het IFB. Voor VVKS kreeg Antoine Cols deze onderscheiding. De hoogste scoutsonderscheiding, de Bronzen Wolf (hoe hoger de onderscheiding, hoe goedkoper het edelmetaal) werd al aan één VVKS-er toegekend, namelijk aan Philip Tossijn voor zijn verdiensten voor scouting op internationaal vlak.

kontaktmiddelen waren groepsomzendbrieven en de persoonlijke correspondentie ¹³².

Ook het kamperen raadde men nog sterk af in 1945. Er waren niet langer de verboden van de Duitsers, maar kamperen bleef moeilijk omdat het aantal leiders beperkt was en omdat de jeugd nog ondervoed was, zodat een kamp nog te vermoeiend kon zijn. Verder waren verschillende gewesten enorm gevaarlijk omdat er nog mijnen lagen. Bovendien kon men kamperen beschouwen als een nutteloze luxe in een periode dat er nog veel moeilijkheden en armoede waren ¹³³.

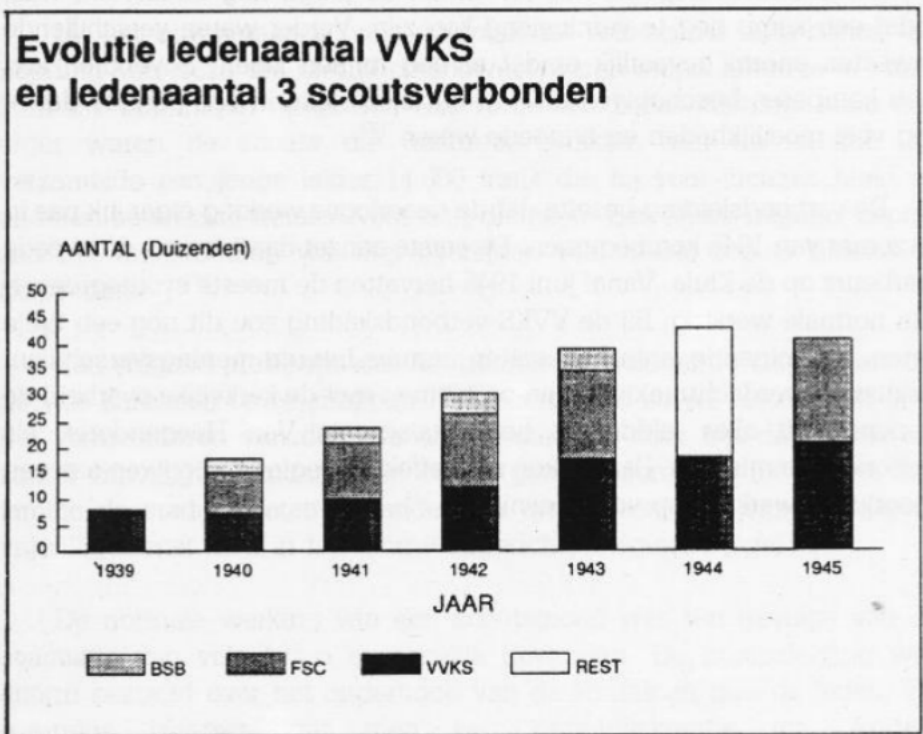
De verbondsleiding besepte dat de naoorlogse werking eigenlijk pas in de zomer van 1945 kon beginnen. De eerste aanzet daartoe was de tweede Jaarbeurs op de Kluis. Vanaf juni 1945 hervatten de meeste scoutsgroepen hun normale werking. Bij de VVKS-verbondsleiding zou dit nog een tijdje duren. De volgende jaren beheersten immers interne meningsverschillen, discussies, verdachtmakingen en problemen met de kerkelijke overheid de werking. Dit alles leidde tot het ontslag van Van Haegendoren als verbondskommissaris. Daarna kon men effectief beginnen bouwen aan een naoorlogse werking op verbondsniveau ¹³⁴.

132 Buytaert, 13/1/45 (VAr, PVG, Go2) - *Leidersblad*, 1/45, XVI jg., nr. 1, p. 27 - D. BREMS, *op.cit.*, p. 53 - *Scouting op het OLV-College*, p. 53 - E. FREDERICKX, *op.cit.*, p. 29 - CORBEAU BATAILLEUR, *op.cit.*, p. 26.

133 Berichten 15, g.d. (VAr, PVG, L).

134 *Jaarbeurs...*, p. 3 - *Mémorial...*, p. 36.

6. EFFEKTEN VAN WERELDOORLOG II OP SCOUTING.

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
VVKS	8.128	7.292	10.000	12.394	17.769	18.105	20.939
FSC	----	±7.938	±10.943	14.245	17.086	-----	±20.000
BSB	----	±2.715	±2.984	±3.794	±4.221	----	-----
TOTAAL	----	±17.945	±23.927	±30.333	±39.096	41.950	-----

BSB-werking lag gedeeltelijk stil van maart 1943 tot september 1944

Uit de ledencijfers¹³⁵ van de drie scoutsverbonden blijkt overduidelijk dat de BSB-scouts een minderheid vormden ten opzichte van het katholieke scoutsblok bestaande uit VVKS en FSC. Deze beide verenigingen telden ongeveer hetzelfde aantal leden en dat kende tijdens de bezetting een zelfde evolutie. Zowel FSC als VVKS groeiden voortdurend aan vanaf 1940. Het grootste aantal leden won men aan in respectievelijk 1942 en 1943. Dit was logisch, aangezien deze periode de stabielste was tijdens de oorlog. Bij de aanvang van de bezetting moest iedereen wennen aan de Duitse aanwezigheid. Alles veranderde en de toekomst was onzeker. In 1942 en 1943 was de Duitse overheersing een noodzakelijk kwaad waaraan men zich probeerde aan te passen door het normale leven te hervatten. In deze periode bereikte het hulpbetoon van de scouts een hoogtepunt wat de ledenwerving vereenvooudigde. De laatste oorlogsjaren, 1944 en 1945, waren weer chaotisch. De bombardementen verstoorden het dagelijks leven en de scoutsactiviteiten. Dit vertaalde zich in een geringe ledenstijging. De 2.000 nieuwe leden die in 1945 tot het VVKS toetraden begonnen hun activiteiten waarschijnlijk pas bij de aanvang van het nieuwe scoutsjaar in september toen de oorlog al voorbij was.

De meer dan verdubbeling van het aantal scoutsleden tijdens de bezetting lag niet voor de hand, want de bezetter beperkte de activiteiten van de scouts tot een minimum en maakte enorm veel propaganda voor de kollaborerende jeugdbewegingen. Tegen de verwachtingen in vonden deze jeugdbewegingen geen bijval. In het beste geval verzamelden zij enkele duizenden jongeren. Volgens de NSJV-leider Lehembre had zijn beweging in augustus 1941 zeker niet meer dan 7.600 leden. Op dat moment bereikte het NSJV het grootste aantal leden want daarna ontstonden er splitsingen. De kollaborerende jeugdbewegingen kwamen weinig van de grond. In schril contrast hiermee stond de verdubbeling van het aantal padvinders.

Diverse factoren droegen bij tot deze spektakulaire groei. Vooreerst was er de evolutie binnen VVKS die in de jaren dertig begonnen was.

---

135 De gegevens zijn niet exakt, maar na de confrontatie van de verschillende bronnen kozen we voor de meest waarschijnlijke. De gebruikte cijfers van VVKS vonden we zowel in *Leidersblad*, 1/45, XVI jg, nr 1, p. 27 als in R. Walgrave, *Documenten...*, p. 7. In *L'ami des scouts* (van FSC), II/44, I jg., nr. 1, p. 7 vonden we cijfers die wat afweken: 1940: ong. 7.136 (ong. 126 leden minder); 1941: ong. 9.375 (ong. 625 leden minder); 1942: 13.453 (1.059 leden meer); 1943: 17.769 (zelfde aantal leden). Globaal gaven ze wel een zelfde evolutie weer. De gebruikte cijfers van FSC en BSB vonden we in *L'ami des scouts*, XI/44, I jg., nr. 1, p. 7. Dit blad gaf de aparte ledencijfers van de drie verbonden van 1940 tot 1943. Deze cijfers konden we toetsen aan de totalen van 1940 en 1941 die genoteerd werden in HILLARY ST. GEORGE SAUNDERS, *op.cit.*, p. 121. Het totaal van de drie verbonden bedroeg volgens *L'ami*, respectievelijk ong. 17.945 en ong. 23.927. Hillary St. George Saunders gaf de getallen 17.780 en 23.430. De verschillen bedroegen respectievelijk ong. 165 en ong. 497. De niet-exakte cijfers in *L'ami* leken ons betrouwbaar voor de globale evolutie van het aantal scouts.

Onder invloed van Maurits van Haegendoren probeerde de beweging zich om te vormen van een elitaire groepering die vooral rekruteerde in zogenaamde betere kringen tot een vereniging waar alle maatschappelijke standen zich thuis voelden. Deze omschakeling wierp tijdens de oorlog zijn eerste vruchten af. Tijdens de bezetting werd het uniform immers verboden. Zo schakelde de bezetter ongewild een materiële belemmering uit waardoor diverse parochiale troepen konden ontstaan in armere buurten¹³⁶.

Een andere faktor die bijdroeg tot deze ledenaangroei was de bezetting. De oorlogsomstandigheden legden het ontspanningsleven voor jongeren aan banden. Om hun leeftijdsgenoten toch te kunnen ontmoeten buiten het schoolverband traden velen toe tot één of andere jeugdbeweging. De scoutsvereniging oefende op vele jongens een aantrekkingskracht uit omdat ze de kans bood op avontuur. De bevolking stond positief tegenover de scouts die hulp boden waar ze konden. In sommige dorpen beschouwde men de scouts als een anti-Duitse vereniging die zich keerde tegen de eenheidsjeugdbeweging en die door dienstbetoon de Duitse bezetter uitdaagde. Sommige scouts traden later effectief tot het verzet toe¹³⁷. Deze anti-Duitse faktor werkte enkel plaatselijk want de verbondsleiding probeerde zo veel mogelijk een neutrale koers te varen. De verbondskommissaris werd zelfs van kollaboratie verdacht.

De verbondsleiding was weliswaar verdeeld en gedeeltelijk ontwricht, maar alle misverstanden en diskussies hield men zeer goed geheim. Men kan zich overigens afvragen hoe groot de effectieve invloed van de verbondsleiding was op de werving. De leden sloten uiteindelijk aan bij een plaatselijke groep zonder hierover het verbond te raadplegen¹³⁸.

Deze positieve evolutie hield wel de risico's in van een terugslag in de naoorlogse periode. Toen raakten de interne spanningen binnen de verbondsleiding algemeen bekend, was groots dienstbetoon niet langer nodig, moest men technisch opnieuw beginnen en waren er tal van andere ontspanningsmogelijkheden die op de jongens een sterke aantrekkingskracht uitoefenden. Inderdaad daalde het aantal leden vanaf

136 Brief van VH aan HA Gillet van 1/VI/45 (NSA, PDN) - *Hou het kampvuur brandend broeder*, in *Panorama*, 19/II/82 (NSA, *Beschouwingen-Studies*) - *Handhaaf en bouw*, p. 7.

137 H. HAAG, *op.cit.*, p. 130-134.

138 DS, 28/IX/82 (NSA, PVH) - R. BONTE, *op.cit.*, p. 56. - HILLARY ST. GEORGE SAUNDERS, *op.cit.*, p. 121 - D. VAN DAEL e.a., *op.cit.*, p. A18 - C. PICALUSA en C. VAN DER BRUGGEN, *op.cit.*, p. 112.

1946. Het zou tot 1952 duren eer het oorlogspeil werd hersteld en een verdere groei voor de volgende 25 jaar werd ingezet ¹³⁹.

Alhoewel de oorlog in werkelijkheid voorbij was, bleef hij toch nog doorwerken. Eerst en vooral door de herdenking van de oorlogsslachtoffers. De in 1944 opgestelde *VVKS Heldenrol van onze oorlogsslachtoffers* was een lijst met 73 namen van padvindders die gestorven waren tijdens de bezetting. Het aantal slachtoffers nam zeker nog met zeven toe ten gevolge van latere bombardementen. *La Route d'honneur* somde 70 FSC-scouts op die het leven lieten tijdens de tweede wereldoorlog. Voor al deze slachtoffers hield men herdenkingsdiensten op verbonds- en groepsniveau ¹⁴⁰.

De oorlog bood ook inspiratie voor nieuwe spelen. In een naoorlogs boek met spelbeschrijvingen voor scouts vonden we een gedetailleerde beschrijving van "de tweede inname van Eben-Emael". Het doel van dit spel was dat de "Engelsen" kontakten legden met "verzetlui" zodat ze samen het door de "Duitsers" bezette fort konden aanvallen. De eerste dag legde men de kontakten, oefende men in sluipen en in seinen en 's avonds bouwden de verschillende groepen hun kampen op. De volgende dag vond het gevecht plaats volgens vooraf nauwkeurig uitgestippelde kodes. Vooral de sfeer was belangrijk. De jongens moesten zich in de situatie inleven en dat kon gemakkelijk door de aktualiteit of het zeer recente verleden als thema te gebruiken. De samensteller van het boek besloot neutraal dat de laatst "levende" de overwinnaar was. In nachtspele zoals "Verzet in Actie" en "Withemden tegen Duitsers" ging men er wel van uit dat de Duitsers de vijand en dus hopelijk de verliezende partij waren. Vandaar dat de jongens liever tot het "verzet" behoorden dan tot de groep die de rol van de Duitsers vervulde ¹⁴¹.

139 D. VAN DAEL e.a., *op.cit.*, p. A18 - A. BOSCHMANS, *Wij bouwen... Overzicht van de scoutsbeweging in het Vlaamsch Verbond der katholieke scouts*, Brussel, 1945, p. 4.

140 Over enkele slachtoffers verscheen een beknopt en verheerlijkend levensverhaal. Uitzonderlijk doopte men een groep of een patrouille met de naam van een oorlogsslachtoffer uit de groep. Brief van DN aan Van Roey, 29/X/45 (NSA, PDN) - *Leidersblad*, X/45, XVI jg., nr. 7, p. 186 - R. WALGRAVE, *Documenten...*, p. 112-113 en p. 120-126 - *Mémorial...*, p. 5-9 - G. TILKIN, *op.cit.*, p. 98 - M. MERKENS, *Un scout belge chez les Nazis. Jacques van Elder. Mort au camp de Hertzburg. 1944*. Verviers, 1946 - *Les étapes d' un routier. Hanquet Joseph*, z.p., 1945.

141 L. BRAUN, *Grands jeux de troupe*, Verviers, 1947, p. 21-27, p. 55-57, p. 73-78, p. 89-93, p. 111-118, p. 131-133, p. 149-150 - R. CLEMENT e.a., *op.cit.*, g.p. Andere spelen die gebaseerd waren op de oorlogsperiode 1940-1945 waren De slag om Engeland, Parachutisten in de jungle, Ambulanciers aan het front, Diefstal van de atoombom en Konvooi naar Rusland (waterspel). Elk spel werd minutieus gereguleerd en de auteurs legden nogmaals de nadruk op de fair-play. Iedereen moest proberen het spel zo goed mogelijk te spelen en de overwinning te behalen, maar niet met alle middelen! Het martelen van "gevangenen" om de boodschap of een geheim te ontfutselen was bvb. verboden.

Ook op internationaal vlak had de oorlog wonden geslagen. Het geloof in de wereldvriendschap kreeg een ferme deuk en de wereldorganisatie van de scouts verdiende deze benaming niet meer want niet alle landen die voorheen aangesloten waren, waren er nog bij betrokken.

In de door Duitsland bezette gebieden schafte de bezetter de scoutsbeweging af. België vormde hierop de enige uitzondering. Na de oorlog was het voor de Belgische padvinders gemakkelijker om de werking verder uit te bouwen dan voor hun kollega's in de andere bezette landen waar men van voor af aan moest beginnen. Toch hadden ook de Belgen met materiële moeilijkheden te kampen. Om deze te verhelpen zette men vanuit de Engelse scoutsbeweging een *linking-up-scheme* op tijdens de tweede wereldoorlog. Engelse scoutstroepen verzamelden geld en materiaal, namen na de bevrijding contact op met het scoutsverbond van een tevoren door Duitsland bezet land en boden hun hulp aan aan een geteisterde groep. Via Philip Tossijn legden verscheidene Engelse groepen contact met een Belgische scoutstroep¹⁴². Een echt staaltje van scoutsvriendschap.

De houding die men aannam tegenover de Duitse padvindere stond hiermee in schril contrast. De eerste naoorlogse jamboree vond plaats te Moisson in Frankrijk. Van een echte internationale verbroedering kon geen sprake zijn want de Duitse padvindere waren niet welkom. Pas bij de volgende jamboree - in het Oostenrijkse Bad Ische, 1951 - werd een groep van 600 Duitse verkennere uitgenodigd¹⁴³.

De oorlog had in de scoutsmiddens dus niet enkel op nationaal maar ook op internationaal vlak wonden geslagen die pas langzaam zouden genezen.

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

A	Aalmoezenier
AMVC	Archief en museum voor het Vlaamse Cultuurleven
AVA	Adjunkt-verbondsalmoezenier

142 Sommige Engelse scouts gingen zover om de taal van de te helpen jongens te leren. Anderen maakten een album met de geschiedenis van hun groep voor de getroffen buitenlandse kollega's.

143 *Leidersblad*, X/45, XVI jg., nr. 7, p. 183 en XI/45, XVI jg., nr. 8, p. 205 - *Archief*, VI/84, VI jg., nr. 2, p. 7 - *Coups de dents...*, p. 18 en *40 jaar scouting...*, p. 11. Men repte met geen woord over de Italiaanse verkennere. Misschien reageerde men vooral tegen Duitsland omdat zij de scouts in de andere landen het zwijgen probeerden op te leggen of hen probeerden in te schakelen in hun nationaalsocialistische gedachtengoed. Deze verwijten kon men Italië niet ten laste leggen; daarvoor was dat land nooit machtig genoeg geweest.

AVC	Adjunkt-verbondskommissaris
BP	Baden-Powell
BP(B)B(S)S	<i>Baden-Powell (Belgian) Boy Scouts (and Sea scouts)</i>
BSB	<i>Boy-scouts de Belgique</i>
C	Kommissaris
CB	Centraal bureau/ <i>Bureau central</i>
CRAB	<i>Centre de Recrutement de l'Armée Belge</i>
DA	Distriktsaalmoezenier
DB	Dagelijks Bestuur
DC	Distriktskommissaris
DJV	Dietsch Jeugdverbond
DS	<i>De Standaard</i>
DVA	Distriktsverkennersaalmoezenier
DVL	Distriktsverkennersleider
DVTA	Distriktsvoortrekkersaalmoezenier
DVTL	Distriktsvoortrekkersleider
DWA	Distriktswelpenaalmoezenier
DWL	Distriktswelpenleider
EC	<i>Enquête Crab</i>
(E)HBO	(Eerste) Hulp Bij Ongeval
FSC	<i>Fédération des Scouts Catholiques</i>
GA	Gouwaalmoezenier
GBIB	Biblioteek van de Fakulteit der Godgeleerdheid
GC	Gouwkommissaris
gd	geen datum
gp	geen pagina
GrA	Groepsaalmoezenier
GrL	Groepsleider
HA	Hoofdaalmoezenier (BPBBSS)
HC	Hoofdkommissaris (BPBBSS)
HJ	<i>Hitlerjugend</i>
IFB	Interfederaal Bureau
ISB	Interfederale Scoutsbond van België
JOC	<i>Jeunesse Ouvrière Chrétienne</i>
KA	Katolieke Aktie
KAJ	Katolieke Arbeidersjeugd
KSA	Katolieke Studenten Aktie
L	Leider
LO	Lichamelijke Opvoeding
NCWOII	Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog
NKB	Nationale Koninklijke Beweging
NO	Nieuwe Orde
NSA	Nationaal Scoutsarchief
NSJV	Nationaal-Socialistische Jeugdbeweging Vlaanderen
(P)DC	(Papieren) De Coninck

(P)DN	(Papieren) De Neuter
PE	Papieren Engelen
PG	<i>Papiers de guerre de F.L. Ganshof</i>
PM	<i>Papiers Baron Charley del Marmol</i>
PP	Papieren Philips
PT	Papieren Gerard Thomas
PV	VVKS-Verbandsraad. Direkt na de oorlog. Zaak Vanhaegendoren 1944-1949
(P)VG	(Papieren) Van Gulck
(P)VH	(Papieren) Van Haegendoren
SKK	Steun aan kinderen van Krijgsgevangenen
V	Verkenner
VA	Verbondsaalmoezenier
VAr	Verbandsarchief
VC	Verbondskommissaris
Verdinaso	Verbond van Dietsche Nationaal Solidaristen
VIVO	Vlaams Instituut voor Volksdans en Volksmuziek
VJ	Vlaamse Jeugd
VL	Verbandsleiding
VNV	Vlaams Nationaal Verbond
VR	Verbandsraad
VT	Voortrekker
VV	Verbandsvoorzitter
VVKS	Vlaams Verbond der Katholieke Scouts
WL	Welpenleider
z.p.z.d.	zonder plaats, zonder datum